

GRUNDLAGSUTSKOTTETS UTLÅTANDE 36/2008 rd

Regeringens proposition med förslag till lagar om ändring av 2 kap. 7 och 10 § i strafflagen och av statstjänstemannalagen

Till lagutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 8 april 2008 en proposition med förslag till lagar om ändring av 2 kap. 7 och 10 § i strafflagen och av statstjänstemannalagen (RP 33/2008 rd) till lagutskottet för beredning och bestämde samtidigt att grundlagsutskottet ska lämna utlåtande om ärendet till lagutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- lagstiftningsråd Aki Rasilainen, justitieministeriet
- professor Mikael Hidén
- professor (emeritus) Pekka Koskinen
- professor Veli-Pekka Viljanen.

Dessutom har skriftligt utlåtande lämnats av
— president Lauri Melander, Helsingfors hovrätt.

PROPOSITIONEN

I propositionen föreslås det att en domares ansvar för sitt uppförande ska utvidgas såväl i tjänsteutövningen som utanför den.

En domstol ska på yrkande av åklagaren kunna avsätta en domare för ett uppsåtligt brott som bestraffas med minst 60 dagsböter, om brottets art, dess upprepning eller någon annan omständighet i anslutning till brottet visar att han eller hon är uppenbart olämplig som domare.

Domstolens chefsdomare ska kunna ge en domare en varning enligt statstjänstemannalagen på grund av att han eller hon åsidosätter sin tjänsteplikt. Domaren har rätt att söka rättelse i beslutet hos tjänstemannanämnden. Tjänstemannanämnden ska behandla en varning som getts en domare i en sammansättning där medlemmar

som utsetts av domarföreningarnas centralorganisation ingår. Men de får inte utgöra en majoritet inom nämnden.

En domare vid en allmän domstol som förlorat sin arbetsförmåga ska fortsatt entledigas utan ansökan av den domstol där han eller hon ska åtalas för brott i tjänsten. Hovrättens beslut om entledigande kan överklagas genom besvär hos högsta domstolen. En domare vid en förvaltningsdomstol, marknadsdomstolen och försäkringsdomstolen entledigas dock av högsta förvaltningsdomstolen.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft hösten 2008.

I motiven till lagstiftningsordningen analyseras lagförslagen mot 103 § i grundlagen om do-

marnas rätt att kvarstå i tjänsten. Behandlingen föreslås kunna ske i vanlig lagstiftningsordning. Men eftersom de i flera avseenden inverkar på

domarnas grundlagsfästa oberoende har regeringen funnit det tillrådligt att utlåtande begärs av grundlagsutskottet.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Att avsätta en domare

Enligt propositionen kan en domare på yrkande av åklagaren dömas till avsättning från domartjänst också då han eller hon döms till minst 60 dagsböter för ett uppsåtligt brott. Ett ytterligare villkor är att brottets art, att det sker upprepat eller att någon annan omständighet kring brottet visar att personen är uppenbart olämplig som domare.

Utskottet konstaterar att den föreslagna avgränsningen är omotiverad i sak. Dessutom innebär förslaget att domare i fortsättningen kan avsättas lättare än andra tjänstemän. Enligt 3 § 3 mom. i grundlagen utövas den dömande makten av oberoende domstolar. Det som i sin tur garanterar en domares oberoende är att han eller hon enligt 103 § i grundlagen inte får förklaras förlustig sin tjänst på annat sätt än genom dom av domstol. Bestämmelsens syfte är att värna domstolarnas oberoende (se RP 1/1998 rd).

Som utskottet ser det krävs det synnerligen tungt vägande samhällliga skäl för att urholka domarnas rätt att kvarstå i tjänsten. I propositionen nämns inga sådana praktiska problem som skulle motivera att möjligheten att avsätta just domare utvidgas till brott som allmänt bestraffas med böter. Dessutom tycker utskottet att den föreslagna gränsen 60 dagsböter är ganska slumpmässig. Därför menar det att det krävs en lagstiftningsordning enligt 73 § i grundlagen för att lagförslag 1 ska kunna godkännas.

Varning till domare

Enligt lagförslag 2 kan en domare i ett förfarande som anges närmare i lagen ges en varning, om han eller hon har handlat i strid med sin tjänsteplikt eller försummat den. En domare som tillde-

lats en varning får i sin tur söka rättelse hos tjänstemannanämnden och vidare överklaga tjänstemannanämndens beslut hos högsta förvaltningsdomstolen.

En domare kan i dagens läge inte ges det slag av skriftlig varning som avses i 24 § i statstjänstemannalagen. Den föreslagna lagen kommer att göra det möjligt. Förslaget motiveras i första hand med att det ger domstolens chefsdomare en bredare möjlighet att svara för domstolens resultat. Enligt utskottet är motiveringen inte oantastlig. Å andra sidan garanterar till exempel 21 § i grundlagen var och en rätt att få sin sak behandlad utan ogrundat dröjsmål av en domstol och det talar i sin tur för en bestämmelse som den föreslagna. Därför är en sådan bestämmelse i och för sig möjlig, anser utskottet. Men lagutskottet behöver i sitt betänkande särskilt påpeka att en varning inte kan ges på den grunden att man har olika åsikter om lagtolkningen, utan att den utslutande måste grunda sig på försummelse av tjänsteplikten eller någon annan åtgärd i strid med den.

Vidare uppmärksammar utskottet att ett rättelseyrkande med anledning av varningen primärt ska göras hos tjänstemannanämnden. Med hänsyn framför allt till domarnas oberoende är det ett problem, om rättsinstansen ligger utanför domstolsväsendet. Därför är det nödvändigt att en varning till en domare ska kunna överklagas inom den berörda domstolslinjen. Att lagförslaget justeras på denna punkt är ett villkor för att det ska kunna behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Entledigande av en domare utan ansökan

Utskottet har ingenting att anmärka på i fråga om de bestämmelser i lagförslag 2 som gäller entledigande av en domare utan ansökan om han eller hon har förlorat arbetsförmågan.

Utlåtande

Utskottet anser

*att lagförslag 1 ska behandlas enligt
73 § i grundlagen och att lagförslag 2*

kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning, om utskottets konstitutionella anmärkningar om överklagande av en varning till en domare beaktas på behörigt sätt.

Helsingfors den 9 december 2008

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Kimmo Sasi /saml
vordf. Jacob Söderman /sd
medl. Ulla Karvo /saml
Elsi Katainen /cent
Esko Kiviranta /cent
Kari Kärkkäinen /kd (delvis)
Elisabeth Naucclér /sv (delvis)
Ville Niinistö /gröna

Mikaela Nylander /sv
Tuula Peltonen /sd
Veijo Puhjo /vänst
Tapani Tölli /cent
Tuulikki Ukkola /saml
Antti Vuolanne /sd
ers. Johannes Koskinen /sd (delvis).

Sekreterare var

utskottsråd Risto Eerola.